

Pyhää kohti

**KESKIAIKAINEN
PYHIINVAELLUSREITTI
TURUSSA**

Tervetuloa keskiaikaiselle pyhiinvaellusreitille

Pyhää kohti – keskiaikainen pyhiinvaellusreitti Turussa johdattaa kulkijan keskiajan Turun ja sen lähialueiden keskeisiin hengellisiin ja kulttuurisiin kohteisiin.

Pyhiinvaellusreitti kulkee vuonna 1396 Turun kirkoille annettujen anekirjeiden määrittelemää reittiä pitkin. Kulje keskiaikaisten vaeltajien jalanjäljissä ja tutustu Turun ja koko Suomen keskiajan kannalta merkittäviin kulttuurisiin ja kirkollisiin kohteisiin. Voit kiertää joko pidemmän reitin, jolloin näet kaikki anekirjeiden nimeämät kohteet tai lyhyemmän kaupunkialueelle keskittyvän kierroksen. Osa kohteista on näkyvä osa myös nykypäivän Turkua, mutta osasta tietomme pohjautuvat kirjalliseen ja arkeologiseen aineistoon.

Tälle reitille lähtiessäsi voit huokaista hetkeksi ja lähteä kulkemaan keskiaikaiseen pyhiinvaellukseen uppoutuen. Pyhiinvaellus kutsuu myös meitä tämän ajan kulkijoita rauhoittumaan ja hidastamaan tahtia. Hitaammin kulkiessasi voit etsiä kaupungin maisemasta sinua kiinnostavia yksityiskohtia ja antaa sydämen sykkeen asettua juuri sille sopivalle taajuudelle. Pyhiinvaellus on aina myös sydämen matka. Iloa omalle matkallesi.

“Tulet olemaan viisas, jos aina pysyt lähellä omaa sydäntäsi.”
Tuomas Kempiläinen, keskiajan mystikko

Keskiajan Turku ja sen pyhiinvaeltajat

Keskiajan Turku oli keskeinen pyhiinvaelluskohde erityisesti paikallisille ja lähialueilla asuneille kristityille. Matkaan lähteminen vaati aina valmisteluja ja suunnitteluja, johon erilaiset sääolosuhteet, vuodenajat ja kulttuuriset sekä yhteiskunnalliset olot antoivat lisämausteensa. Myös erilaiset hengelliset sekä yksilölliset ja yhteisölliset motiivit vaikuttivat siihen, mihin ja milloin valettiin pyhiin ja millaisia odotuksia vaellukselle asetettiin. Joku on lähtenyt matkaan kiitoksesta tai kunnioituksesta pyhimyksiä kohtaan tai kenties pyytämään heiltä apua esimerkiksi sairauteen. Toiselle pyhiinvaellus on ollut keskeinen osa katumusharjoituksia tai rikoksen tehneelle kristitylle jopa suoranainen rangaistus. Lisäksi matkustaminen on saattanut motivoida keskiaikaisia pyhiinvaeltajia.

Keskiajan Turku oli vielä nykypäivään verrattuna huomattavasti pienempi kaupunki. Turku tarjosi kuitenkin pyhiinvaeltajille mahdollisuuksia kohdata pyhä monessa paikassa, osallistua kirkon juhlamenoihin, kuten pyhimysten juhlapäivien kulkueisiin, sekä yöpyä ja syödä paikallisissa majataloissa. Turussa järjestettiin myös markkinoita, jotka tarjosivat erityisesti maaseudulta tulleille vaeltajille oivan tilaisuuden täydentää varastojaan ja tehdä myös vaihtokauppaa.

Anekirje pyhiinvaeltajan ohjenuorana

Ane on katolisen kirkon opettama vapautus synnin ajallisista rangaistuksista, kuten kiirastulella vietettävästä ajasta. Kirkko on myöntänyt aneita niille, jotka täyttävät määrättyjä ehtoja, kuten osallistuvat pyhiinvaelluksille, rukouksiin tai hyväntekeväisyyteen.

Meille on säilynyt vuodelta 1396 kaksi lähes identtistä anekirjettä. Uppsalan arkkipiispa Henrik ja Turun piispa Bero Balk lupasivat 40 päivän aneet kaikille, jotka vierailivat Turun tuomiokirkossa reliikkien juhlapäivänä sekä Ruotsin valtakunnassa tärkeiden pyhimysten juhlapäivinä. Turun tuomiokirkko toimi Turun hiippakunnan keskuksena ja oli siten koko silloisen ”Suomen”, Ruotsin valtakunnan Itämaan kirkollinen keskus. Tuomiokirkon lisäksi kirjeissä mainitaan muita Turussa ja itse asiassa hieman keskiajan Turun ulkopuolella sijainneita kohteita, joissa tuli vierailla tietyssä järjestyksessä. Anekirjeissä määriteltiin lisäksi viikonpäivät, jolloin kohteissa tuli vierailla.

OTE VUODEN 1396 ANEKIRJEESTÄ (suom. Anni Hella)

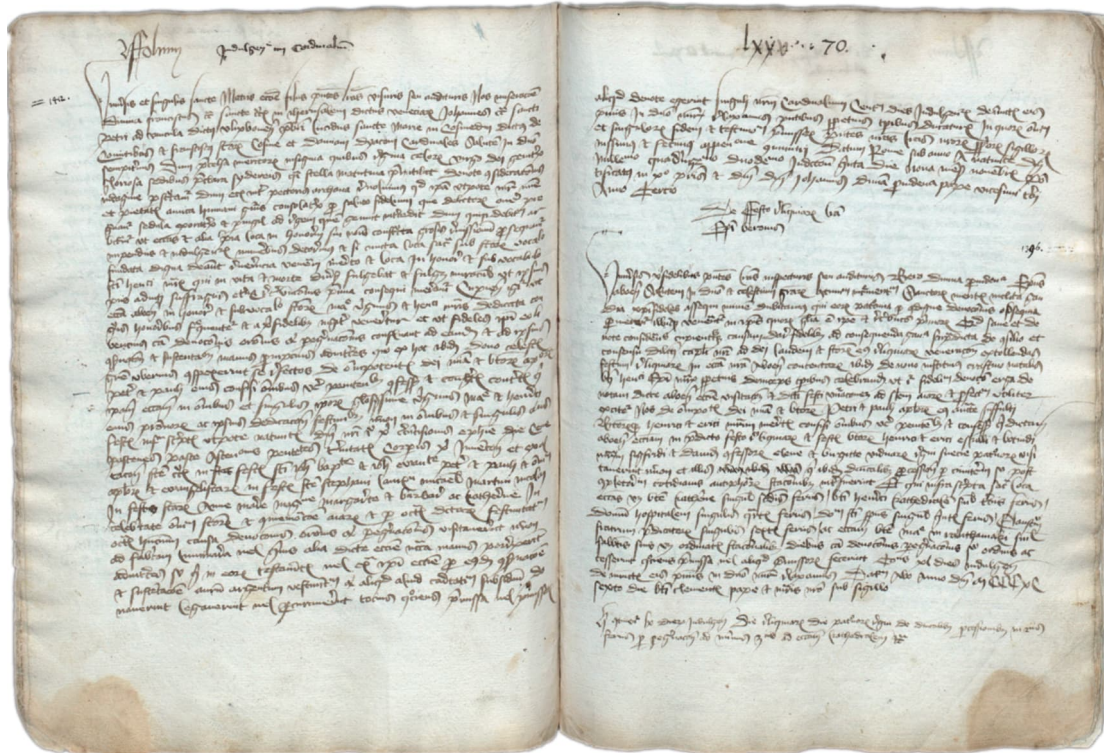
”Me – Jumalan kaikkivaltiaan armon ja pyhien apostolien Pietarin ja Paavalin sekä pyhien Henrikin ja Eerikin marttyyrien ansioidin turvaten – myönnämme kaikille vilpittömästi katuville ja synneistään ripittäytyneille, jotka vierailevat Turun [tuomio] kirkossa edellä mainitun reliikkijuhlan sekä pyhien Henrikin ja Eerikin, Eskilin ja Botvidin, Sigfridin ja Daavidin, Helenan ja Birgitan, Ruotsin valtakunnan suojeluspyhimysten, juhlapäivinä, sekä kaikille niille, jotka osallistuvat kirkossa sunnuntaiin kaupungin halki kulkeviin kulkueisiin tai hetkipalveluksiin.

my cordunatu

il ambratoe

Kuva: Anekirje. Diplomatarium Fennicum 1062 (23.11.1396), ff. 69v–70r. Tukholma, Riksarkivet, Codices A, 10, Registrum ecclesiae Aboensis. (CC BY 4.0).

Lisäksi myönnämme saman armon kaikille, jotka hurskauden, pyhiinvaelluksen tai rukouksen tähden käyvät seuraavissa pyhissä paikoissa ennalta määrättyinä päivinä ja osallistuvat päivittäisiin hetkipalveluksiin: Pyhän Katariinan kirkossa maanantaina, Pyhän Henrikin katedraalissa [=tuomiokirkossa] tiistaina, [Pyhän Yrjänän] hospitalissa keskiviikkona, Pyhän Hengen talossa torstaina, dominikaaniveljien [Pyhän Olavin] konventissa perjantaina sekä Autuaan Marian kirkossa Räntämäessä lauantaina.”

Turun tuomiokirkko

Autuaan Neitsyt Marian ja Pyhän Henrikin tuomiokirkko oli keskiaikaisen Turun ja koko Itämaan kirkollinen keskus. Kirkko valmistui 1200-luvun lopulla Unikankareen kummulle, ja se vihittiin Neitsyt Marialle ja Pyhälle Henrikille noin vuonna 1300, jolloin siitä tuli myös piispan kirkko. Ennen sitä piispanistuin löytyi Koroisista. Alkujaan kirkko oli puinen, mutta vuoden 1396 aikana ja jälkeen Turkuun saapuneet pyhiinvaeltajat näkivät edessään tiilikirkon.

Tuomiokirkko tunnettiin erityisesti laajasta pyhainjäännöskokoelmastaan, johon kuului Pyhän Henrikin ja muiden pyhimysten reliikkejä. Niitä säilytettiin arvokkaissa säilytysastioissa, relikvaarioissa ja niiden pyhyden uskottiin mahdollistavan ihmeitä. Tuomiokirkossa oli lukuisia sivualttareita, joissa reliikkejä säilytettiin ja joiden luokse pyhiinvaeltajilla oli mahdollisuus pysähtyä rukoukseen pyhimyksiä. Myös kirkon maalaukset ja veistokset välittivät pyhyden voimaa ja tarjosivat lohtua ja apua niin paikallisille seurakuntalaisille kuin myös pyhiinvaeltajille. Vuonna 1396 käyttöön otettuna re-

liikkien juhlapäivänä sekä pyhimysten juhlapäivinä reliikkejä kannettiin relikvaarioissaan kulkueissa ja juhlamenoissa. Pyhiinvaeltajille tarjoutui tällöin erityinen tilaisuus olla tekemisissä pyhän kanssa. Erityisen vilkkaita juhlapäiviä ja pyhiinvaelluksen sesonkiaikoja ovat todennäköisesti olleet paikallisesti merkittävät Henrikin juhlat, talvi-Heikki 20. tammikuuta ja kesä-Heikki 18. kesäkuuta. Näiden juhlien yhteydessä järjestettiin myös kaupungin merkittävimmät markkinat.

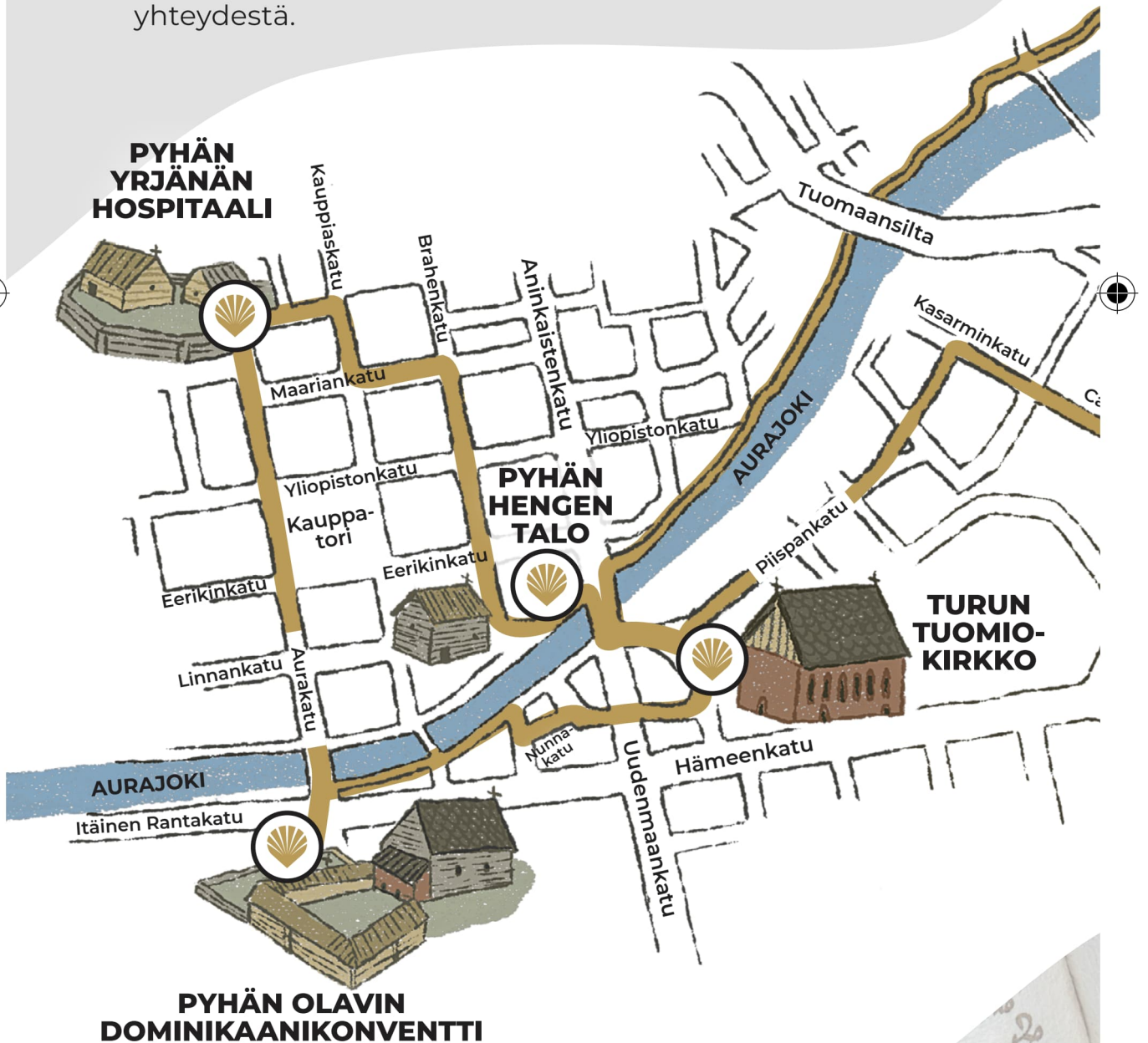
Keskiaikaisen pyhiinvaeltajan odotettiin vierailun lisäksi osallistuvan pyhissä paikoissa järjestettyihin tilaisuuksiin, jumalanpalveluksiin ja hetkipalveluksiin sekä pyhäpäivien yhteyksissä järjestettyihin kulkueisiin. Rukoilu on ollut myös keskeinen osa pyhiinvaellusta. Tuomiokirkkoon asatellessaan vaeltaja on todennäköisesti kuullut gregoriaanista laulua mutta myös puheensorinaa ja ihmisten rukouksia, ehkä jopa eläinten ääniä. Kynttilöistä on tullut valoa ja tuoksua.

*Kohteen sijainti:
Tuomiokirkonkatu 1*

Pyhiinvaellusreitti

Pyhiinvaellusreitti kiertää vuoden 1396 anekirjeissä mainitut kohteet. Kiertojärjestys ei kuitenkaan noudata kirjeissä määrättyä järjestystä. Voit kulkea joko koko reitin (n. 10 km) tai vain nykyisellä keskusta-alueella sijaitsevan neljän kohteen osuuden (n. 3 km). Voit halutessasi kiertää kohteet myös keskiaikaisessa järjestyksessä anekirjeen ohjeen mukaisesti niille osoitetuina viikonpäivinä.

Kohteiden tarkemmat sijaintitiedot löydät niiden kuvausten yhteydestä.

**MAARIAN
KIRKKO**

**PYHÄN
KATARIINAN
KIRKKO**

Aurajoenrannan ulkoilupolku

Jokipellonkuja

Vähäjoki

Koroistentie

AURAJOKI

Inspektorinkatu

Kukkunankatu

Aurajoen-
rannan
ulkoilupolku

Halistentie

Pispalantie

Caloniankuja

Helsinginkatu

Kirkkotie

Suntiontie

*et juy
miffing &
millemo
tiferaty in so piri &
Anno Ferris*

*ome sub au
die Mona
pudera*

Pyhän Katariinan kirkko

Pyhän Katariinan kirkko on Pyhälle Katariina Aleksandrialaiselle, legendan mukaan 200–300-lukujen taitteessa eläneelle marttyyrille, omistettu kirkko. Nykyinen harmaakivikirkko rakennettiin 1440–1450-luvuilla tuolloisen Kaarinan pitäjän kirkoksi Nummen kylään, mutta sen paikalla oli hirsikirkko jo viimeistään 1300-luvun alussa. Ensimmäinen maininta Kaarinan seurakunnasta on vuodelta 1309. Nykyisen kirkon vanhin osa on sen kivrakenteinen sakaristo, joka on ilmeisesti ollut osa jo aiempaa puukirkkoa.

Kirkkosalissa on keskiaikainen Pyhää Katariina Aleksandrialaista esittävä veistos. Pyhä Katariina oli tärkeä pyhimys erityisesti dominikaaneille, jotka olivat osa myös keskiaikaisen Turun kristillistä ja kulttuurista maisemaa. Kirkossa on maalaus myös Katariina Sienalaisesta, italialaisesta mystikkopyhimyksestä. Niinpä kirkkoa voidaan kutsua kahden Katariinan kirkoksi. Kivikirkon rakentamisajalta on myös muita kalkkimaalauksia, joissa on kuvattuina muun muassa evankelistat. Leijonana, härkänä, kotkana ja enkelinä tai ihmishahmona kuvatut evankelistat ovat tyypillisiä keskiaikaisessa kirkkokuvastossa. Keskiajalta peräisin on myös kirkon katoista riippuva puinen ja värikkäästi maalattu triumfikrusifiksi.

Kohteen sijainti: Kirkkotie 46

Maarian kirkko

Autuaan Neitsyt Marian kirkko Röntämässä, nykyinen Maarian kirkko, valmistui monen muun keskiaikaisen kirkon tavoin ensin hirsirakennukseksi 1200-luvulla. Vielä vuonna 1396 pyhiinvaeltajat ovat saapuneet kivikirkon sijaan puiseen rakennukseen. Nykyinen kivikirkko valmistui todennäköisesti 1440-luvulla. Kirkko oli omistettu Neitsyt Marialle ja kivikirkon myötä se sai lisäksi toisen suojelijan, Pyhän Dionysiuksen, 200-luvulla eläneen Pariisin piispan ja Ranskan kansallispyhimyksen.

Monien muiden keskiaikaisten kirkkojen tavoin Maarian kirkossa on ollut puuveistoksia, joiden luokse myös pyhiinvaeltajat ovat saattaneet pysähtyä rukoilemaan. Veistokset paloivat harmillisesti vuoden 1876 salamaniskun sytyttämässä tulipalossa. Erityisen tunnettu Maarian kirkko on sen maalauksista. Kirkon viitisenkymmentä maalausta edustavat niin sanottua primitiivistä tyyliä tai amatöörimaalauksia vastakohtana ammattimaalareiden kirkkotaiteelle. Kuvissa on vain vähän perinteisiä raamatullisia aiheita. Sen sijaan kuvissa vilisee erilaisia symboleita ja ornamentteja, kuten jatulintarhoja, tähtiä ja osmansolmuja. Lisäksi kuvissa seikkailee erilaisia eläin- ja ihmishahmoja, sekä paholaisen kuvia. Myös dominikaaniveli on kuvattuna kirkon seinään, ehkäpä merkkinä dominikaanien läsnäolosta keskiajan Turussa.

*Kohteen sijainti:
Maunu Tavastin katu 2*

Pyhän Hengen talo

Pyhän Hengen talo perustettiin Turkuun 1300-luvulla ja siellä autettiin kaupungin heikko-osaisia: köyhiä, orpoja ja vanhuksia, sairaita ja vaivaisia. Talo sijaitsi Aurajoen varrella lähellä Turun tuomiokirkkoa ja tarjosi pyhiinvaeltajille myös ruokaa ja yösijan. Talon piirissä oli monenlaisia rakennuksia, joista pyhiinvaeltajalle keskeisin oli kappeli, jossa vierailijat saattoivat rukoilla ja osallistua hetkipalvelukseen. 1500–1600-luvuilla paikalla sijaitsi Juhana III:n rakennuttama Pyhän Hengen kirkko ja nykyään paikalla toimii kellarikerroksessa sijaitseva Pyhän Hengen kappeli.

Kohteen sijainti: Linnankatu 3, sisäpiha

Pyhän Yrjänän hospitaali

Pyhän Yrjänän hospitaali perustettiin Turkuun 1300-luvulla lepra ja muita tartuntatauteja sairastaneiden hoitopaikaksi. Se sijaitsi kaupungin ulkopuolella, perinteen mukaisesti erillään asutuksesta, Puolalanmäen kupeessa. Tarkkaa sijaintia ei kuitenkaan tunneta. Aurakatua kulkiessasi voit kuvitella, kuinka näillä kulmilla pyhiinvaeltajat vierailivat hospitaalin kirkossa rukoilemassa ja tukemassa hospitaalin toimintaa. Hospitaali tarjosi vaeltajille myös ruokaa ja vuodepaikan.

Kohteen sijainti: Voit pysähtyä reitillä kulkiessasi Turun taidemuseon eteen.

Pyhän Olavin dominikaanikonventti

Pyhän Olavin dominikaanikonventti perustettiin Turkuun vuonna 1249, jolloin mustaviittaiset saar-
naveljet saapuivat ensi kertaa Suomeen. Varhaisen
konventin sijainnista ei ole varmuutta eikä toisaalta
siitäkään, milloin konventti on siirtynyt Kaskenmäelle.

Konventti omistettiin Pyhälle Olaville, Pohjolassa suositul-
le suojeluspyhimykselle, mutta tieto tästä on vasta vuodel-
ta 1430. Konventtia koettelivat keskiajalla niin tulipalot kuin
reformaatio, jonka seurauksena konventin toiminta päättyi
vuonna 1536.

Konventtiin kuului erilaisia rakennuksia ja tiloja, joista kes-
keisin oli kirkko. Keskeinen osa dominikaaniveljien toimin-
taa oli saarnaaminen sekä opetus. Pyhiinvaeltajat ovat to-
dennäköisesti käyneet konventin kirkossa rukoilemassa ja
osallistumassa hetkipalve-
luksiin. Pyhiinvaeltajilla on
kenties ollut mahdollista
myös majoittua konventin
makuusalissa.

Nykyisin Olavinpuistossa kon-
ventin paikalla voi nähdä Kim-
mo Ojaniemen vuonna 2005
valmistaman muistomerkin
"Dominikaanit Turussa".

*Kohteen sijainti:
Olavinpuisto,
Olavintie 2*

Todistus pyhiinvaelluksesta

Kuljetusta vaelluksesta on mahdollista saada todistus Tuomiokirkon infopisteeltä. Vastaa sitä varten kaikkiin alla oleviin kysymyksiin.

Turun tuomiokirkko

Nouse portaat ylös kohti Tuomiokirkon pääovia. Kuinka monta askelmaa laskit?

Pyhän Katariinan kirkko

Kuinka monta suurta kaari-ikkunaa näet kiertäessäsi Pyhän Katariinan kirkon?

Maarian kirkko

Tarkkaile Maarian keskiaikaista kivikirkkoa. Kuinka monta ristiä löydät kirkon katolta?

Pyhän Yrjänän hospitaali

Pyhän Yrjänän hospitaalin tarkka sijainti on vuosisatojen saatossa unohtunut. Olet kuitenkin nyt sen kupeessa. Mitä näet katsoessasi alas kohti Kauppatoria?

Pyhän Hengen talo

Tarkkaile ympäristöäsi ja etsi seinään kiinnitetty pronssilaatta. Minä vuonna kuningas Juhana III määräsi Pyhän Hengen kirkon rakennettavaksi?

Pyhän Olavin dominikaanikonventti

Seisot paikassa, jossa Pyhän Olavin dominikaanikonventin rakennukset kerran sijaitsivat. Mihin suuntaan Dominikaanit Turussa -veistoksen munkit kulkevat?

Vastaukset

"Osoita minulle tie
ja tee minut
halukkaaksi
sitä vaeltamaan."

– PYHÄ BIRGITTA

Tekstit Anni Hella, Pyhiinvaellus liikkeessä -tutkimushanke
Kuvitus Elina Helkala Taitto Jani Käsmä.

Pyhiinvaellus Suomi

TURUN
YLIOPISTO

TURKU

1396. 2